

خلوص نیت و رسیدن به قله‌های عبادت در نگاه امام سجاد(ع)

صاحب تفسیر مشکاة گفت: امام سجاد(ع) در کتاب صحیفه سجادیه روشن می‌سازند که ایمان بدون یقین کامل نمی‌شود، زیرا یقین والاترین مرتبه ایمان است.

صاحب تفسیر مشکاة گفت: امام سجاد(ع) در کتاب صحیفه سجادیه روشن می‌سازند که ایمان بدون یقین کامل نمی‌شود، زیرا یقین والاترین مرتبه ایمان است.

محمدعلی انصاری، صاحب تفسیر مشکاة به گزارش ایکنا از خراسان رضوی، محمدعلی انصاری، صاحب تفسیر مشکاة، در نشست‌ای که محتوای آن از کانال‌های مجازی منتسب به این مفسر قرآن کریم منتشر می‌شود، با موضوع «مفهوم عمیق نیت و اقسام آن» اظهار کرد: صحیفه سجادیه مجموعه‌ای از دعاها و آسمانی و گنجینه‌ای بی‌بدیل از معارف الهی است که در آن امام سجاد(ع) عمیق‌ترین آموزه‌های توحیدی، اخلاقی و عرفانی را در قالب عباراتی کوتاه و پرمعنا بیان فرموده‌اند. یکی از فرازهای درخشان این صحیفه جمله نورانی «وَبَيْنَتِي إِلَى أَحْسَنِ النِّيَّاتِ» است؛ دعایی که امام در آن از خداوند می‌خواهد نیت او را به بهترین نیت‌ها برساند. این عبارت در ظاهر ساده می‌نماید، اما دنیایی از معنا و پیام را در خود جای داده است و پیوندی میان ایمان، یقین، نیت و عمل برقرار می‌سازد.

وی ادامه داد: امام نخست کمال ایمان را طلب می‌کنند و روشن می‌سازند که ایمان بدون یقین کامل نمی‌شود، زیرا یقین والاترین مرتبه ایمان است، اما وقتی ایمان و یقین حاصل شد، این پرسش پدید می‌آید که گام بعدی چیست. پاسخ آن است که ایمان و یقین باید در عمل جلوه کند، اما پیش از عمل، حلقه‌ای واسطه وجود دارد که نام آن نیت است. نیت همان تصمیم و قصدی است که باور را به عمل پیوند می‌دهد و ارزش و حقیقت عمل را شکل می‌بخشد. به همین دلیل است که پیامبر اکرم(ص) فرمودند: «إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ». نیت در حقیقت چرایی هر عمل است؛ آن انگیزه‌ای که انسان را به رفتار وامی‌دارد. از همین روست که حتی یک لبخند ساده می‌تواند یا نشانه محبت باشد یا تمسخر و این نیت است که معنا و ارزش آن را تعیین می‌کند.

صاحب تفسیر مشکاة بیان کرد: بر این اساس، امام سجاد(ع) از خداوند می‌خواهند که نیت او را به «احسن النیات» برساند. این تعبیر نشان می‌دهد که نیت مراتب گوناگونی دارد. گاهی نیت آلوده و قبیح است، آنجا که انسان اعمال خود را تنها برای منافع مادی و دنیوی انجام می‌دهد. گاهی نیت حسن است، یعنی کاری برای رسیدن به ثواب یا پرهیز از عذاب انجام می‌شود، اما بالاترین مرتبه، نیت احسن است، همان‌جا که انسان عملی را صرفاً برای رضای خدا انجام می‌دهد، نه به طمع بهشت و نه از ترس دوزخ. این همان اخلاص حقیقی و نیت صادق است که امیرالمؤمنین(ع) به زیبایی آن را چنین توصیف کردند: «خدا یا، تو را نه از بیم آتش و نه به امید بهشت، بلکه تنها برای شایستگی عبادت پرستش می‌کنم.»

انصاری گفت: نمونه‌های ساده‌ای از نیت صادق را می‌توان در زندگی روزانه یافت. استاد آیت الله فلسفی یادآور می‌شدند که می‌توان حتی نوشیدن آب را به نیت آن انجام داد که زبان به حق گشوده شود، یا خوابیدن را به قصد آنکه فردا با نشاط بیشتری به بندگی برخیزیم و یا خوردن غذا را با نیت خدمت به خلق خدا. به این ترتیب، کوچک‌ترین کارها رنگ عبادت می‌گیرد. با این حال، دستیابی به چنین اخلاصی کار آسانی نیست. چنان‌که امام فرمودند: «تخلیص نیت از آلودگی‌ها از جهاد طولانی سخت‌تر است.» زیرا انسان باید پیوسته مراقب باشد که انگیزه‌های غیرالهی در نیت او نفوذ نکنند. راه تشخیص خلوص نیت نیز این است که بنگریم واکنش دیگران چه اثری بر عمل ما دارد و اگر تحسین یا سرزنش مردم در تصمیم و استمرار عمل ما بی‌تأثیر باشد، نیت صادق است، اما اگر رفتار ما بسته به نظر دیگران تغییر کند، همچنان آمیخته به دنیا و ریا است.

وی افزود: زمانی که نیت به مرتبه احسن برسد، عمل نیز به «احسن الاعمال» تبدیل می‌شود، یعنی عملی که هم از بهترین انگیزه سرچشمه گرفته و هم با بهترین کیفیت انجام می‌شود. از نگاه امام سجاد(ع) مؤمن نباید به حد متوسط بسنده کند، بلکه باید همواره قله‌ها را طلب کند و از همین رو در این دعا همه چیز با صیغه تفضیل بیان شده است: کامل‌ترین ایمان، برترین یقین، بهترین نیت و بهترین عمل.

صاحب تفسیر مشکاة گفت: در احادیث قدسی نیز وعده‌های بزرگی برای صاحبان نیت صادق آمده است. خداوند به یحیی(ع) فرمود: «بندگانی دارم که در هر عمل تنها رضای مرا می‌جویند، من گوش آنان می‌شوم تا با من بشنوند و چشم آنان می‌شوم تا با من بینند. هر روز هزاران بار بر دلشان سر می‌زنم و در قیامت مقامی به آنان عطا می‌کنم که پیامبران بر آن غبطه می‌خورند.» این مقام والا ثمره همان نیت صادق و احسن است که امام سجاد(ع) در دعا از خداوند طلب می‌کند.